

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 มีการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม การค้า และการบริการต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นของไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ชนบทมีความสัมพันธ์กับเมืองในด้านการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อขาย และซื้อสินค้าอุตสาหกรรมจากในเมืองมากขึ้น เทคนิคการผลิตเปลี่ยนไป มีการใช้ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งตลาด และการกู้ยืมเพื่อการลงทุนมากขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ของไทยเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมที่มีลักษณะผูกขาด ไม่มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม รวมทั้งยังเป็นทุนนิยม และเทคโนโลยีจากบริษัททุนข้ามชาติขนาดใหญ่ จึงมีผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนกลุ่มต่าง ๆ การแบ่งปันผลประโยชน์ยังไม่ทั่วถึง ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามากที่สุด คือ บริษัททุนข้ามชาติ และคนที่เป็นเจ้าของทุน ที่ดิน กิจการ ห้างร้านต่าง ๆ ที่อยู่ในเมือง ส่วนคนชนบทที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย หรือแรงงานรับจ้างจะได้อะไรตอบแทนจากการพัฒนาน้อยกว่า ทำให้เศรษฐกิจสังคมเกิดความเหลื่อมล้ำ ค่าสูงเพิ่มขึ้น

จากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่พึ่งทุนต่างชาติ และเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนรวม ทำให้ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมถูกทำลายเพื่อใช้พื้นที่ และทรัพยากรในการผลิตสินค้าเพื่อขาย และเพื่อการบริโภคมากขึ้น ชนบทเปลี่ยนสภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่เลียนแบบเมือง ที่เน้นเรื่องการหาเงินและใช้เงิน ทำให้เกิดการกระจายทรัพย์สิน และรายได้ที่ไม่เป็นธรรมมากขึ้น แล้วยังทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำค่าสูง คือ คนรวยรวยมากขึ้น คนจนจนลงและมีปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ทั้งอาชญากรรม ยาเสพติด การใช้แรงงานเด็ก และการล่อลวง ชักจูงเด็กและเยาวชนให้เป็นโสเภณีตามมาอย่างต่อเนื่อง ผลผลิตการเกษตรที่เพิ่มขึ้นของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย การทำลายป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก มีการเพิ่มทุน และแรงงานเข้าไปในการผลิตมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เกษตรกรเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ได้น้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นปัญหาของการพัฒนาที่ไม่สมดุล และการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมที่มีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม ทั้งในเมืองและชนบทอย่างมาก

ขณะนี้มีคนยากจนกว่าร้อยละ 20 ที่เป็นกลุ่มคนในระดับล่าง ไม่มีอนาคต เมื่อจนเต็มที มักจะทำอะไรก็ได้ จึงเป็นที่มาหรือสาเหตุของปัญหาแตกแยกในสังคม เกิดปัญหาในกรุงเทพฯ กับต่างจังหวัด เกิดปัญหาการอพยพแรงงานจากชนบทเข้ามาอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองใหญ่ เกิดปัญหาการค้าโสเภณี ยาเสพติด เกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งมักจะอยู่ในกลุ่มของผู้มีเงินที่เป็นคนกลุ่มน้อย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความยากจน เกิดขึ้นจากปัญหาโครงสร้างทางการเมืองที่ผูกขาดรวมศูนย์อยู่กับชนชั้นนายทุน ความยากจนเกิดขึ้นจากการทุจริตทางเศรษฐกิจและการกดขี่ทางการเมือง ปัญหาความยากจนจึงเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งนี้ สาเหตุของความยากจน มีทั้งปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงโครงสร้าง

เราต้องยอมรับว่าปัญหาหลักของชาวชนบท คือ ปัญหาความยากจน ซึ่งความยากจนก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการไม่มีอำนาจต่อรอง ไม่มีสิทธิไม่มีเสียง ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองเท่าเทียมคนที่มีฐานะและการศึกษาดีกว่า ขาดความรู้ ขาดการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ กลุ่มองค์กรที่เข้มแข็ง จึงมักเสียเปรียบในระบบความสัมพันธ์การผลิตทุกด้าน โดยเฉพาะการขายพืชผลได้ราคาต่ำ คนที่ทำงานรับจ้างก็ได้ค่าจ้างต่ำ แต่ต้องมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งจากการทำการเกษตร และการบริโภคสูง

ชีวิตของชาวชนบทเปลี่ยนไป ความเจริญทางวัตถุ ถนน ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ จักรยานยนต์ รถกระบะ ฯลฯ ขยายไปสู่อำเภอ ตำบล หรือแม้แต่หมู่บ้าน วิถีชีวิตแบบเป็นกันเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชนบทของคนไทยส่วนใหญ่ได้เปลี่ยน ไปเป็นแบบแก่งแย่งแข่งขัน ตัวใครตัวมัน แบบชาวเมืองมากขึ้น วัฒนธรรมที่ดึงามของชุมชนท้องถิ่นเสื่อมลง ค่านิยมคนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เห็นแก่ตัว น้อฉลมากขึ้น ขาดความรับผิดชอบ ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คุณธรรม และจริยธรรมลดลง มีแนวโน้มของการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาแทนการใช้สันติวิธี มีกลุ่มคนด้อยโอกาสและประสบภาวะความยากลำบากมากขึ้น สถาบันครอบครัวและชุมชนที่เคยช่วยเหลือกันอ่อนแอลงโดยลำดับ

ยิ่งกว่านั้นยังมีแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และระหว่างประชาชนกับอำนาจรัฐในเรื่องการแย่งชิงทรัพยากร ที่ดิน น้ำ แร่ธาตุ สภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่เพิ่มขึ้น โดยระบบราชการและกฎระเบียบกลไกในการจัดการแก้ไขปัญหา ไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เนื่องจากโครงสร้างการเมืองการบริหารทั้งประเทศเป็นแบบรวมศูนย์จากส่วนกลางที่ค่อนข้างล่าช้าถึง แนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้ คือต้องทำให้ภาครัฐ คือนักการเมือง และราชการเล็กลง ภาคประชาสังคม คือ องค์กรประชาชนต่างๆ เข้มแข็งขึ้น ทำให้สังคมเกิดภูมิปัญญา และวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสันติวิธีเพิ่มมากขึ้น การแก้ไขปัญหา และพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชน

มีปัจจัยพื้นฐานสนองความต้องการในชีวิตได้อย่างทั่วถึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งในแง่เพื่อตัวประชาชนเอง และในแง่การพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ถ้าหากเรายังสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเน้นความเจริญเติบโตภายใต้โครงสร้างของระบบทุนนิยมผูกขาดไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีความพยายามที่จะเปลี่ยนแก้ไขโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น สังคมก็จะยังมีปัญหาความขัดแย้ง ความยากแค้นเพิ่มขึ้น

การพัฒนาจึงน่าจะเน้นที่การพัฒนาคนในชุมชนต่าง ๆ ให้มีความรู้ และรู้จักการร่วมมือกัน ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง และชุมชนได้มากขึ้น เมื่อชุมชนเข้มแข็งก็จะสามารถผลักดัน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เอื้ออำนวยให้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้มีโอกาสที่จะพัฒนาความรู้ ความสามารถ แรงกาย แรงสมอง ของตนเพื่อสนองความต้องการ ความพอใจของตนได้ดีที่สุด และอย่างไม่เบียดเบียนเอาัดเอาเปรียบกัน

การนำแนวความคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมบัญญัติในรัฐธรรมนูญ จึงเท่ากับเป็นการยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนหนึ่ง และเท่ากับเป็นการยอมรับความสำคัญขององค์กรภาคประชาชนในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนด้วย และกล่าวได้ว่าองค์กรภาคประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และการเมืองภาคประชาชนให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

แม้ว่าผลการพัฒนาจะระบุว่า ภาคราชการมีส่วนในการพัฒนาชนบทให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะยังมีปัญหา อุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาความยากจน และการยกระดับรายได้ที่ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนขยายห่างออกไปเรื่อย ๆ และยังมีแนวโน้มที่จะขยายขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคนรวยยังกระจุกตัวในเขตเมือง ในขณะที่คนจนส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวในชุมชนชนบท มีการแย่งชิงทรัพยากรกันอย่างรุนแรง เกิดความขัดแย้ง ชุมชนต้องเผชิญกับปัญหามากมาย นับตั้งแต่ปัญหาหนี้สิน การสูญเสียที่ดิน การสูญเสียอำนาจในการควบคุม และจัดการทรัพยากร เกษตรกรต้องกลายเป็นคนรับจ้าง องค์กรประชาชน ชุมชนจึงต้องเริ่มด้วยตัวเองที่จะร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ ให้ความสนใจกับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในวิถีทางของการสมานฉันท์ สร้างฐานการเป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถเป็นแกนในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง ควบคู่กับการประสานความร่วมมือ การทำงานกับภาคส่วนต่าง ๆ นำรูปธรรมจากการทำงานร่วมกันสู่การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่จะช่วยลดคลี่คลายปัญหาความเหลื่อมล้ำให้คนมีโอกาสความเท่าเทียมกันมากขึ้น สู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ทั้งในระดับชุมชน และสังคมโดยรวม

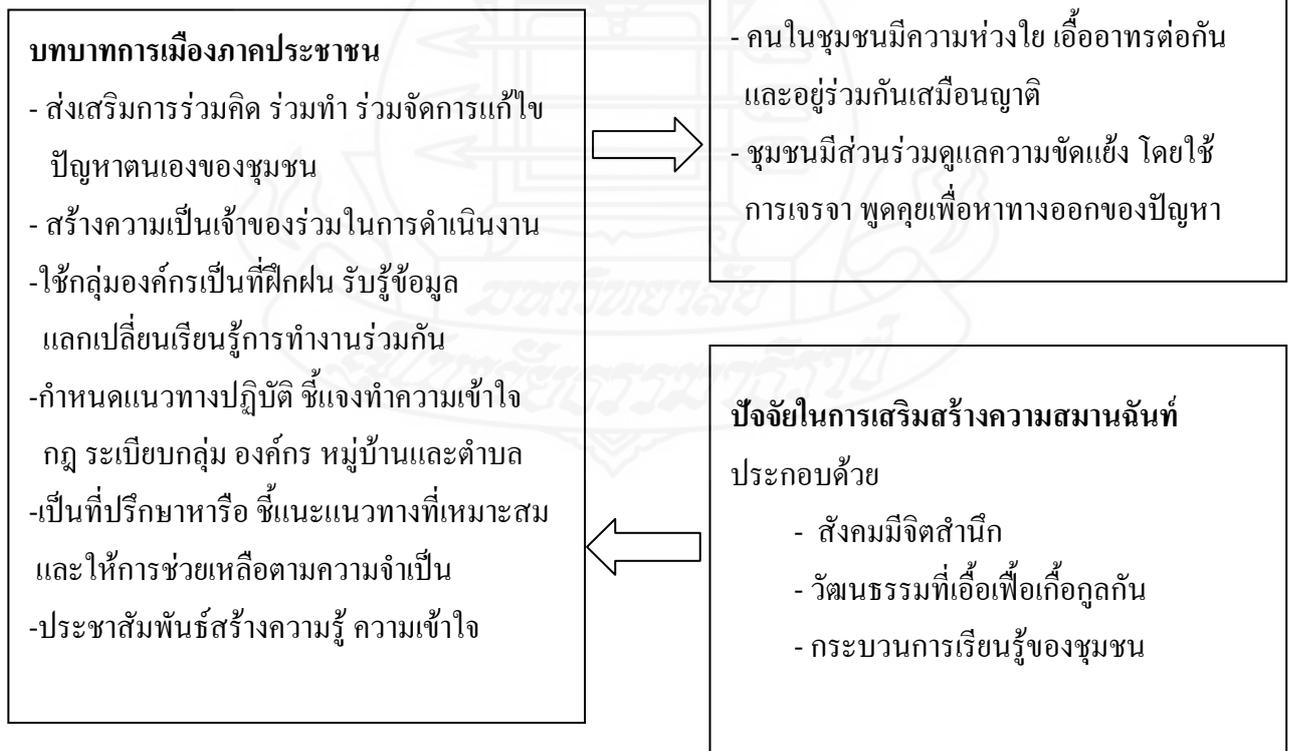
ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ค้นคว้า และพัฒนาบทบาทของการเมือง

ภาคประชาชน และปัจจัยที่ทำให้การเมืองภาคประชาชนมีบทบาทในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ศึกษากรณี ตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง เพื่อหาแนวทางส่งเสริมบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ นำไปสู่การสร้างพลังทางการเมืองภาคประชาชนหรืออำนาจของประชาชนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองได้อย่างแท้จริงต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การเมืองภาคประชาชนมีบทบาทในการเสริมสร้างความสมานฉันท์
- 2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็น “ตำบลนำร่องสมานฉันท์ด้วยระบบมาตรฐานงานชุมชนและจิตสำนึกพลเมือง” ประจำปี 2551 ซึ่งเป็นตำบลนำร่องของภาคใต้ที่มีการคัดเลือกจาก 4 ภูมิภาค ๆ ละ 1 แห่ง

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบทบาททางการเมืองการปกครอง บทบาททางเศรษฐกิจและสังคม บทบาททางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และบทบาทอื่น ๆ ของการเมืองภาคประชาชนต่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์

ขอบเขตด้านเวลา ศึกษาบทบาทการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2550

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดในด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา งานวิจัย ตลอดจนบทวิเคราะห์ บทความ และข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการเมืองภาคประชาชน และความสมานฉันท์มีอยู่จำกัด และค่อนข้างหายาก รวมทั้งมีความยุ่งยากในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การเมืองภาคประชาชน หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลากรกลุ่มหลัก ๆ กลุ่มองค์กรที่หลากหลาย เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต และทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ตลอดจนทำเรื่องสำคัญ ๆ ด้วยตนเองร่วมกัน

6.2 สมานฉันท์ (Reconciliation) หมายถึง สภาพความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกัน เสมือนเป็นญาติพี่น้อง มีความหวังใจ เอื้ออาทรต่อกัน เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้น ใช้วิธีการเสวนาพูดคุยเพื่อหาทางออกของปัญหาที่ขัดแย้งร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง

6.3 บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ในการดูแล ปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน (ที่ดิน ป่าชุมชน แหล่งน้ำ) ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านกองทุนต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

7.2 ทำให้ทราบถึงผลของการเสริมสร้างความสมานฉันท์

7.3 ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่มีความสนใจการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในโอกาสต่อไป

